

FME-verkiezingsmonitor 2025

Een vergelijking tussen de verkiezingsprogramma's van de 11 grootste partijen

FME-verkiezingsmonitor 2025

We hebben de verkiezingsprogramma's van de 11 grootste partijen vergeleken met onze verkiezingsinzet zoals deze staat beschreven in 'Terug naar de kopgroep'.

Hoe scoort elke partij ten opzichte van onze 6 topprioriteiten. Om de mate van overeenstemming tussen partijstandpunten en de FME-inbreng helder en systematisch te beoordelen, gebruiken we een stoplichtsysteem:

Groen
Het partijstandpunt komt grotendeels overeen met dat van FME. De partij onderschrijft de beleidsrichting van FME en neemt vergelijkbare maatregelen op in haar programma.

Oranje
Het partijstandpunt sluit gedeeltelijk aan bij dat van FME. De partij neemt enkele elementen over, maar wijkt op andere punten af, of de uitwerking is beperkt of niet concreet genoeg.

Rood
Het partijstandpunt is grotendeels in strijd met dat van FME. De partij kiest een andere beleidsrichting, laat belangrijke onderdelen weg, of stelt maatregelen voor die haaks staan op de FME-inbreng. Ook wanneer een partij geen standpunt inneemt over een onderwerp dat FME als essentieel beschouwt, wordt dit als rood beoordeeld.

Partij	Innovatie	Verduurzaming	Arbeidsmarkt & Onderwijs	Defensie en Europese samenwerking	Stikstof-beleid	Zorginnovatie en medische technologie
VVD	●	●	●	●	●	●
D66	●	●	●	●	●	●
GroenLinks-PvdA	●	●	●	●	●	●
CDA	●	●	●	●	●	●
Volt	●	●	●	●	●	●
ChristenUnie	●	●	●	●	●	●
SGP	●	●	●	●	●	●
JA21	●	●	●	●	●	●
SP	●	●	●	●	●	●
BBB	●	●	●	●	●	●
PVV	●	●	●	●	●	●

FME: zes topprioriteiten voor het nieuwe kabinet

Voor strategische autonomie, brede welvaart en maatschappelijke veerkracht

De technologische industrie is de motor achter oplossingen voor onze grootste uitdagingen: klimaat, veiligheid, zorg, woningbouw en digitalisering. Maar die motor dreigt vast te lopen. Door hoge (energie)kosten, netcongestie, stikstofproblemen, gebrek aan technisch talent, versnipperde financiering en traag beleid verslechtert het vestigings- en investeringsklimaat en verliest Nederland terrein. Terwijl andere landen versnellen, blijven bij ons noodzakelijke keuzes en investeringen achter.

De komende kabinetsperiode moet het tij keren. Nederland moet van het slot. Dat vraagt om strategisch industriebeleid dat niet alleen ambitieus is, maar ook effectief wordt uitgevoerd.

➔ Lees hier de verkiezingsinzet van FME:

[Terug naar de kopgroep](#)

Innovatie

Stimuleer innovatie en bereik de 3%-R&D-doelstelling

We moeten meer investeren in innovatie om bij te blijven. Voer het 3%-Actieplan uit en richt strategische programma's op voor groeiemarkten, sleuteltechnologieën en strategische sectoren. Maak financiering toegankelijker via een Nationale Investeringsbank. Wees ambitieus in Europees innovatie- en industriebeleid met een nationaal cofinancieringsfonds.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	Sterke inzet op 3%-norm, behoud fiscale regelingen, nationale investeringsmaatschappij en Europese samenwerking.
D66	●	Volledige dekking van FME-standpunten, inclusief nationale investeringsbank, cofinanciering en fiscale stimulansen.
GroenLinks-PvdA	●	Ambitieuze op alle fronten, inclusief 3%-norm, investeringsbank, sleuteltechnologieën en Europees beleid.
CDA	●	Steunt 3%-norm, investeringsbank, sleuteltechnologieën en behoud van fiscale instrumenten.
Volt	●	Zeer uitgebreid en EU-georiënteerd innovatiebeleid, inclusief cofinanciering en fiscale stimulansen.
ChristenUnie	●	Steunt 3%-norm, investeringsbank, sleuteltechnologieën en behoud van fiscale regelingen.
SGP	●	Steunt investeringsbank, mkb-financiering, behoud fiscale regelingen en Europees investeringsbeleid.
JA21	●	Positief over innovatie en digitalisering, maar geen expliciete steun voor 3%-norm of fiscale instrumenten.
SP	●	Steunt investeringsbank, publieke innovatie, mkb en strategische autonomie.
BBB	●	Steunt investeringsbank, sleuteltechnologieën, fiscale stabiliteit en regionale innovatie.
PVV	●	Geen vermelding van 3%-norm, investeringsbank, sleuteltechnologieën of behoud fiscale regelingen.

Verduurzaming

Herstel een concurrerend speelveld

De Nederlandse technologische industrie kan alleen concurreren met betrouwbare infrastructuur, betaalbare en voorspelbare energiekosten en stabiele randvoorwaarden – minimaal gelijk aan omliggende landen. Versnel daarom netverzwaring, verlaag de kosten voor duurzame productie en investeer in slimme infrastructuur, opslag en lokale opwek. Zonder eerlijk speelveld verdwijnt onze verduurzamingskracht over de grens.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	De VVD sluit sterk aan bij de FME-inbreng. De partij wil nationale koppen schrappen, versnelt vergunningverlening en netuitbreiding, investeert in waterstofinfrastructuur en schaft de nationale CO ₂ -heffing af. Ook wordt expliciet ingezet op het gelijke speelveld voor de industrie.
D66	●	D66 kiest voor een ambitieuze verduurzamingsagenda met Europese samenwerking, investeringen in infrastructuur en een sterke rol voor de industrie. Hoewel de CO ₂ -heffing behouden blijft, is er brede overeenstemming met FME op het gebied van netverzwaring, vergunningen en waterstof.
GroenLinks-PvdA	●	GroenLinks-PvdA is zeer ambitieus op klimaatneutraliteit en hernieuwbare energie, deels in lijn met FME (netuitbreiding, elektrificatie). De nadruk op normering en lasten voor vervuilende industrie botst met FME's wens voor een concurrerend speelveld, verschillen over CO ₂ -heffing, verlening IKC en alternatief VCR zorgen voor een gemengd oordeel.
CDA	●	Het CDA kiest voor een realistische koers: schrappen van de nationale CO ₂ -heffing, versnelling van vergunningen en netuitbreiding, en investeringen in waterstof en CCS. De partij onderschrijft het belang van een concurrerende industrie en sluit goed aan bij FME.
Volt	●	Volt presenteert een ambitieuze klimaatvisie met sterke inzet op netverzwaring, waterstofinfrastructuur en Europese samenwerking. De partij wil fossiele subsidies afschaffen en de CO ₂ -heffing uitbreiden, wat afwijkt van het FME-standpunt over het gelijke speelveld voor de industrie.
ChristenUnie	●	De ChristenUnie kiest voor een brede verduurzamingsaanpak met aandacht voor netverzwaring, waterstof en regie op infrastructuur. Hoewel de CO ₂ -heffing behouden blijft, is de inzet op het gelijke speelveld en vergunningen in lijn met FME.
SGP	●	De SGP kiest voor een fiscaal en infrastructureel beleid dat goed aansluit bij FME: afschaffing van de CO ₂ -heffing, herinvoering van de VCR-regeling, versnelling van vergunningen en investeringen in waterstof en netcapaciteit.
JA21	●	JA21 kiest voor een pragmatische koers: schrappen van de CO ₂ -heffing en versnellen van vergunningen, maar de inzet op verduurzaming en infrastructuur is beperkt en weinig concreet. Waterstof wordt genoemd, maar zonder duidelijke uitwerking.
SP	●	De SP kiest voor publieke regie en investeringen in netverzwaring en waterstof. Hoewel de partij de CO ₂ -heffing behoudt, is de inzet op infrastructuur, vergunningen en industriële verduurzaming in lijn met FME.
BBB	●	BBB kiest voor realisme en betaalbaarheid: schrappen van de CO ₂ -heffing, versnellen van vergunningen en investeringen in kernenergie en decentrale energiehub. De pauze op windenergie wijkt af van FME, maar de inzet op netverzwaring en waterstof is positief.
PVV	●	De PVV verwierpt het klimaatbeleid en investeert niet in verduurzaming, waterstof of netverzwaring. Hoewel de partij de CO ₂ -heffing wil schrappen, ontbreekt elke structurele inzet op de thema's die FME belangrijk acht.

Arbeidsmarkt & Onderwijs

Zet technologie en talent in voor arbeidsproductiviteit

De arbeidsmarkt zit op slot. Zet in op technische scholing en gerichte arbeidsmigratie voor tekortsectoren zoals de technologische (maak)industrie. Investeer in AI, robotisering en digitalisering om arbeidstekorten structureel op te vangen en de productiviteit te verhogen. Combineer arbeid en technologie voor maximale impact.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	Sterke inzet op techniek, mbo, Leven Lang Ontwikkelen en doorstroom; sluit goed aan op FME.
D66	●	Breed beleid op onderwijs, digitalisering, Leven Lang Ontwikkelen en inclusie; sluit goed aan.
GroenLinks-PvdA	●	Sterke inzet op vakmanschap, Leven Lang Ontwikkelen, techniek en inclusie.
CDA	●	Praktisch en gericht op tekorten; sluit goed aan op FME-inzet.
Volt	●	Innovatief en Europees gericht; sterke inzet op digitalisering, Leven Lang Ontwikkelen en techniek.
ChristenUnie	●	Brede inzet op techniek, mbo, Leven Lang Ontwikkelen en onderwijsbehoud.
SGP	●	Positief op basisvaardigheden en mbo, maar beperkt op techniek en hybride docentschap.
JA21	●	Beperkte inzet op techniek en onderwijsvernieuwing; geen concrete voorstellen.
SP	●	Positief op vakmanschap en toegankelijkheid, maar beperkt op hybride docentschap en vakkrachtenregeling.
BBB	●	Sterke focus op vakmanschap, regionale spreiding, Leven Lang Ontwikkelen en mbo.
PVV	●	Focus op basisvaardigheden; geen inzet op techniek, Leven Lang Ontwikkelen of mbo-versterking.

Defensie, Europese samenwerking en industriebeleid

Versterk de Nederlandse defensie-industrie

Structurele zekerheid over het defensie-budget is essentieel. Voldoen aan de (nieuwe) NAVO-norm is nodig voor lange-termijninvesteringen, geeft Nederland een positie in internationale samenwerking en stimuleert bottom-up innovatie. Investeer in (dual use-)productiecapaciteit om schaal-voordelen, flexibiliteit en de innovatie-kracht van de civiele markt te benutten.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	VVD kiest voor een forse verhoging van het defensiebudget tot 3,5% van het bbp, inclusief wettelijke verankering van de NAVO-norm. Er is expliciete steun voor samenwerking met Nederlandse industrie, innovatie via drones en quantumtechnologie, en een Europese Defensie-Innovatieautoriteit naar DARPA-model.
D66	●	D66 steunt de NAVO-norm van 3,5% en investeert in dual-use technologieën zoals AI, drones en ruimtevaart. Er is nadruk op Europese samenwerking, gezamenlijke inkoop en standaardisatie. D66 wil Nederland koploper maken in defensie-innovatie.
GroenLinks-PvdA	●	GroenLinks-PvdA steunt de NAVO-norm en wil een sterke Europese defensie-industrie met publieke sturing. Er is aandacht voor strategische autonomie, cyberveiligheid, drones en ruimtevaart. Investerings moeten ook bijdragen aan verduurzaming en technologische innovatie.
CDA	●	CDA steunt het NAVO-ingroeipad naar 3,5% bbp en wil investeren in defensie-innovatie, dual-use toepassingen en strategische autonomie. Er is aandacht voor samenwerking met industrie en onderwijs, en voor Europese defensiesamenwerking.
Volt	●	Volt pleit voor een volwaardige Europese krijgsmacht en defensie-industrie, met centrale inkoop, interoperabiliteit en investeringen in dual-use technologie. Er is expliciete steun voor Europese nucleaire afschrikking, ruimtecapaciteit en cyberveiligheid.
ChristenUnie	●	CU steunt het NAVO-ingroeipad en investeert in cyberveiligheid, ruimtevaart en dual-use technologie. Er is aandacht voor samenwerking met industrie en Europese defensiecapaciteit.
SGP	●	SGP wil 5% bbp aan defensie besteden en investeert in drones, cybercapaciteit en onderzeebootcapaciteit. Er is expliciete steun voor Nederlandse defensie-industrie en versoepeling van aanbestedingsregels.
JA21	●	JA21 steunt 5% bbp aan defensie, inclusief investeringen in drones, AI en satellieten. Er is nadruk op strategische autonomie, versterking van de Nederlandse defensie-industrie en beperking van EU-invloed.
SP	●	SP verzet zich tegen de NAVO-norm van 3,5% en tegen wapenwedloop. Er is wel steun voor Europese samenwerking en defensiecapaciteit, maar onder VN-mandaat en zonder uitbreiding. Er is weinig aandacht voor innovatie of industrie.
BBB	●	BBB steunt het NAVO-ingroeipad en investeert in drones, microreactoren, satellieten en een Wet Strategische Defensieproductie. Er is expliciete steun voor samenwerking met Nederlandse industrie en regionale spreiding van opdrachten.
PVV	●	PVV steunt investeringen in Defensie en de NAVO, maar is tegen Europese samenwerking en missies buiten Nederland. Er is weinig aandacht voor innovatie of samenwerking met industrie.

Stikstofbeleid

Maak ruimte voor strategische industrie: stikstof, vergunningen en regie

Klimaatbeleid kan niet zonder industrie. Maak vergunningverlening mogelijk voor uitbreidingen die bijdragen aan verduurzaming, circulaire economie of strategische autonomie. Zet stikstofbeleid in dienst van toekomstgerichte bedrijvigheid.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	VVD kiest voor sectorale emissieplafonds en wettelijke tussendoelen, met ruimte voor vergunningverlening bij emissiereductie. Innovatie en verduurzaming van industrie krijgen prioriteit, inclusief maatwerkafspraken en investeringskorting.
D66	●	D66 koppelt stikstofreductie aan natuurherstel en maakt ruimte voor verduurzaming van industrie. Procedures voor vergunningen worden versneld en er is aandacht voor strategische autonomie via circulaire en groene maakindustrie.
GroenLinks-PvdA	●	GL-PvdA wil stikstofruimte via een stikstofbank inzetten voor maatschappelijke projecten zoals energietransitie en industrie. Er is actieve inzet op verduurzaming, circulaire economie en strategische industrie.
CDA	●	CDA wil emissienormen per bedrijf, sectorale plafonds en gebiedsgerichte aanpak. Vergunningverlening wordt gekoppeld aan innovatie en verduurzaming. PAS-melders worden gelegaliseerd.
Volt	●	Volt pleit voor versnelde vergunningverlening voor duurzame industrie, inzet op circulaire economie en strategische autonomie. PAS-melders worden gelegaliseerd en stikstofbeleid wordt gekoppeld aan innovatie.
ChristenUnie	●	CU kiest voor emissiesturing, legalisering van PAS-melders en maatwerk voor industrie. Verduurzaming wordt gekoppeld aan vergunningverlening en strategische autonomie.
SGP	●	SGP kiest voor emissiesturing, legalisering van PAS-melders en maatwerk voor industrie. Verduurzaming wordt gekoppeld aan vergunningverlening en strategische autonomie.
JA21	●	JA21 wil af van KDW en kiest voor maatwerk en innovatie, maar is kritisch op juridisch complexe stikstofregels. Verduurzaming wordt ondersteund, maar minder expliciet gekoppeld aan vergunningverlening.
SP	●	SP kiest voor stikstofreductie en natuurherstel, maar koppelt dit minder expliciet aan vergunningverlening voor industrie. Wel inzet op circulaire economie en strategische autonomie.
BBB	●	BBB wil emissiereductie via innovatie en legalisering van PAS-melders. Vergunningverlening wordt gekoppeld aan drempelwaarden en rekenkundige ondergrens, maar is kritisch op nationale koppen en CO ₂ -heffing.
PVV	●	PVV wil stikstofregels schrappen, KDW uit de wet halen en PAS-melders legaliseren. Er is geen inzet op verduurzaming of strategische autonomie, en klimaatbeleid wordt afgewezen.

Zorginnovatie en medische technologie

Breng medische technologie snel naar de praktijk

De zorg heeft technologie hard nodig om toegankelijk en betaalbaar te blijven. Maar innovaties blijven te vaak steken in pilots. Richt een Opschalingsfonds MedTech in, veranker structurele bekostiging en versnel implementatie in alle zorgdomeinen.

Partij	Score	Toelichting
VVD	●	De VVD heeft een brede visie op digitalisering, AI en zorg, grotendeels in lijn met FME (centrale zorg, gegevensuitwisseling, technologie voor zelfstandig wonen). Het ontbreken van voorstellen voor regelluwe zones en opschaling is een gemis, maar de beleidsrichting sluit goed aan.
D66	●	D66 sluit op vrijwel alle punten aan bij FME, met een brede visie op technologie in de zorg (AI, thuismonitoring, centrering). Het ontbreken van voorstellen voor regelluwe zones en structurele opschaling is de enige kanttekening.
GroenLinks-PvdA	●	GroenLinks-PvdA ziet het belang van zorgtechnologie, maar stelt grenzen aan winstgedreven inzet en verlies van menselijk contact. De focus op solidariteit en toegankelijkheid is sterk, maar gebrek aan voorstellen voor regelluwe zones, interoperabiliteit en opschaling maakt de aansluiting met FME beperkt.
CDA	●	Het CDA sluit op alle punten nauw aan bij FME, met een brede visie op zorginnovatie, inclusief regelluwe zones, opschaling, centrering van zorg en digitale infrastructuur.
Volt	●	Volt sluit volledig aan bij FME, met een sterke visie op zorgtechnologie, Europese samenwerking, open source, interoperabiliteit en opschaling. De inzet op regelluwe zones en thuismonitoring is ambitieus; centrering wordt niet expliciet genoemd.
ChristenUnie	●	De ChristenUnie erkent het belang van zorgtechnologie en wil dit structureel verankeren in bekostiging. Met focus op vertrouwen, minder bureaucratie en zorg dichtbij is er aandacht voor strategische autonomie en langer thuis wonen, maar interoperabiliteit, centrering en opschaling blijven onderbelicht.
SGP	●	De SGP zet in op menselijke maat, kleinschaligheid en regionale beschikbaarheid, met aandacht voor regeldrukverlaging. Technologie krijgt echter een voorzichtige rol, en visie op opschaling, interoperabiliteit en digitale structuren ontbreekt, waardoor de aansluiting met FME beperkt is.
JA21	●	JA21 wil de zorg verbeteren via digitalisering, minder administratie en regionale samenwerking. Technologie wordt erkend, maar een visie op opschaling, interoperabiliteit en paraatheid ontbreekt, waardoor de aansluiting met FME beperkt blijft.
SP	●	De SP kiest voor een publieke, regionale en mensgerichte zorgbenadering. Technologie wordt erkend als aanvulling, maar visie op opschaling, regelluwe zones en gegevensuitwisseling ontbreekt.
BBB	●	BBB sluit op veel punten aan bij FME, met focus op digitalisering en regeldrukvermindering. De visie op opschaling en centrering is minder concreet.
PVV	●	De PVV richt zich op toegankelijkheid, regionale ziekenhuizen en minder bureaucratie. Technologie en digitalisering krijgen weinig aandacht, en visie op regelluwe zones, opschaling, gegevensuitwisseling en thuismonitoring ontbreekt.

De industrie in Nederland

12%

van ons nationale inkomen verdienen we direct in de industrie, met het indirecte deel erbij is dit 20%.

1+1

Elke baan in de industrie levert een baan buiten de industrie op.

De technologische industrie in Nederland

1/2

van wat de industrie direct toevoegt aan het nationaal inkomen komt uit de technologische industrie.

1,5x

hoger is de arbeidsproductiviteit van de technologische industrie dan de gehele Nederlandse economie.

11%

van de uitgaven in de technologische industrie gaan naar R&D, in een gemiddeld Nederlands bedrijf 1,5%.

De leden van FME

€145

miljard omzet

2.100

leden van FME

34

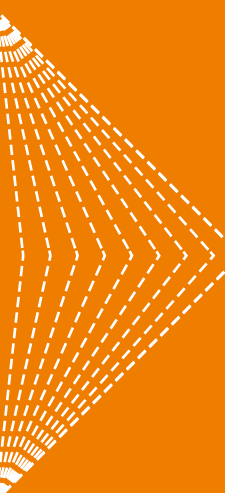
partnerbranches

235.000

medewerkers bij leden van FME

€76

miljard export

Oktober 2025

Postbus 190, 2700 AD Zoetermeer
Zilverstraat 69, 2718 RP Zoetermeer
belangenbehartiging@fme.nl

www.fme.nl

